

Agerandet innebär en dubbel kostnad

Svenska Dagbladet den 12 april 2025

Donald Trumps beslut nyligen att kraftigt höja USA:s tullar på import från många av världens alla länder fördömdes rätteligen. De finansiella marknaderna sade sitt – de värden som har försvunnit på världens börser är enorma. Andra länder protesterade – i stort sett alla länder i världen inser att de, och världen som helhet, förlorar ekonomiskt på den nya protektionismen. Slutligen påpekade en nästan enhällig nationalekonomkår de grundläggande missuppfattningar som styr Donald Trump och hans rådgivare. De tror att USA:s invånare kommer att gynnas av minskad handel med länder som producerar varor relativt billigare än vad USA självt kan göra, vilket är fullkomligt felaktigt.

Som en följd av reaktionerna har Trump meddelat att hans minst sagt udda kalkyler om höjda tullar inte förverkligas förrän om 90 dagar. Nya tullar på den höga nivån 10 procent ligger dock kvar, liksom de redan införda tullarna på 25 procent på bilar, bildelar, stål, aluminium och bilar. Kina är också redan utsatt för drakoniska tullar. Detta är en allvarlig situation, men den ser alltså ut att förvärras avsevärt inom tre månader.

Detta är en mycket skadlig situation som kan bli ännu värre inom en snar framtid. En av världens ledande handelsekonomer, Douglas Irwin, har just publicerat en översikt av forskningen från senare år. Hans slutsats (min översättning): "En konsekvent slutsats är att handelsreformer [som minskat handelshinder] i genomsnitt har haft en positiv inverkan på den ekonomiska tillväxten, även om effekten varierar mellan olika länder." Världen har blivit rikare genom handel, och av reformer som tar bort tullar, även om vissa har ökat sin rikedom mer än andra. Handel är ett plussummespel, som gynnar så gott som alla. Därutöver är den osäkerhet som Trump orsakar i sig ekonomiskt skadlig, vilket visats i forskningen. Vem vågar investera och satsa när man inte vet, från en dag till en annan, vilket regelverk som gäller?

Trump's delvis genomförda och aviserade tullchock kommer alltså att skada världsekonomin och de flesta länders och människors ekonomiska situation. En mindre uppmärksammas men viktig konsekvens av Trumps åtgärder är dock att de riskerar att också skada viktiga delar av modern västerländsk kultur. Inom det forskningsprogram jag leder vid Institutet för Näringslivsforskning (IFN) har vi under flera år studerat hur globaliseringen påverkar människors värderingar, och den övergripande slutsatsen är att den ökade globaliseringen har bidragit till mer liberala värderingar. Trump riskerar alltså inte bara att skada ekonomin utan också den västerländska kulturen.

Låt mig kort presentera fyra av de studier mina kollegor och jag har publicerat i eller skickat in till vetenskapliga tidskrifter om detta.

1. Ökad globalisering medför ökad tolerans. Therese Nilsson och jag finner att ökat ekonomiskt och socialt utbyte mellan länder får föräldrar att vilja uppfostra sina barn till toleranta människor. Detta beror på att föräldrar inser att i en värld där människor och länder handlar fritt med varandra är det en fördel att ha ett öppet sinne mot människor som är annorlunda. Trumps åtgärder riskerar att leda till motsatta tankar hos föräldrar.

2. Ökad globalisering medför ökad social tillit. Christian Bjørnskov och jag har undersökt påståendet att handel och annan globalisering underminerar den sociala sammanhållningen i ett land. Det finner vi inget stöd för – tvärtom visar vår studie att lägre tullar och andra hinder mellan utbyten människor emellan ökar tilliten till andra. Detta knyter an till klassiska insikter från den politiska filosofen Montesquieu, om att handel leder till att positiva känslor gentemot människor från andra länder formas. Trumps tullar kan alltså leda till försvagad sammanhållning mellan människor i världen.
3. Ökad globalisering förklarar inte populismens framfart. Andreas Bergh och Anders Kärnä har tagit sig an påståendet att populismens framfart i Europa har med ökad handel och annan typ av globalisering att göra. De finner att så inte är fallet. Trumps åtgärder bör alltså inte mottas positivt av dem som har trott att det är handel mellan länder som har lett till att politiker av hans snitt har nått stora framgångar i politiska val på vår kontinent.
4. Ökad osäkerhet under unga år leder till lägre tolerans i vuxen ålder. Andreas Bergh, Therese Nilsson och jag har använt oss av World Uncertainty Index, som mäter graden av ekonomisk-politisk osäkerhet i olika länder, och studerat hur ökad osäkerhet påverkar unga människor. Vi finner att de i vuxen ålder uppvisar lägre tolerans mot homosexuella. Trumps åtgärder, som har ökat osäkerheten till nivåer jämförbara med dem under covidpandemin, kan alltså leda till en uppväxtmiljö där människor sluter sig och ser på andra, som är annorlunda, med mindre acceptans och generositet.

Med detta vill jag förstärka kritiken mot Donald Trump och de enorma tullhöjningar han håller på att genomföra i år. De riskerar inte bara att sabotera världsekonomin och den utveckling mot minskad fattigdom och större tillväxt som världen har erfårit under de senaste decennierna – de kan också bidra till att underminera viktiga moderna västerländska värderingar som tillit och tolerans. Detta ser jag som en "dubbel kostnad" av Trumps protektionism.

Det har aviserats från Sverige och EU att de kommer att möta införda tullar med egna tullar mot USA. Jag önskar att så inte skedde. Sverige har en fin tradition av frihandel, som kan och bör vara ett föredöme för resten av världen, av såväl ekonomiska som kulturella skäl. Vi kan söka handelsavtal med andra delar av världen och sträva efter samarbete och gemensam ökning av välbefinnande och goda värderingar.

Niclas Berggren